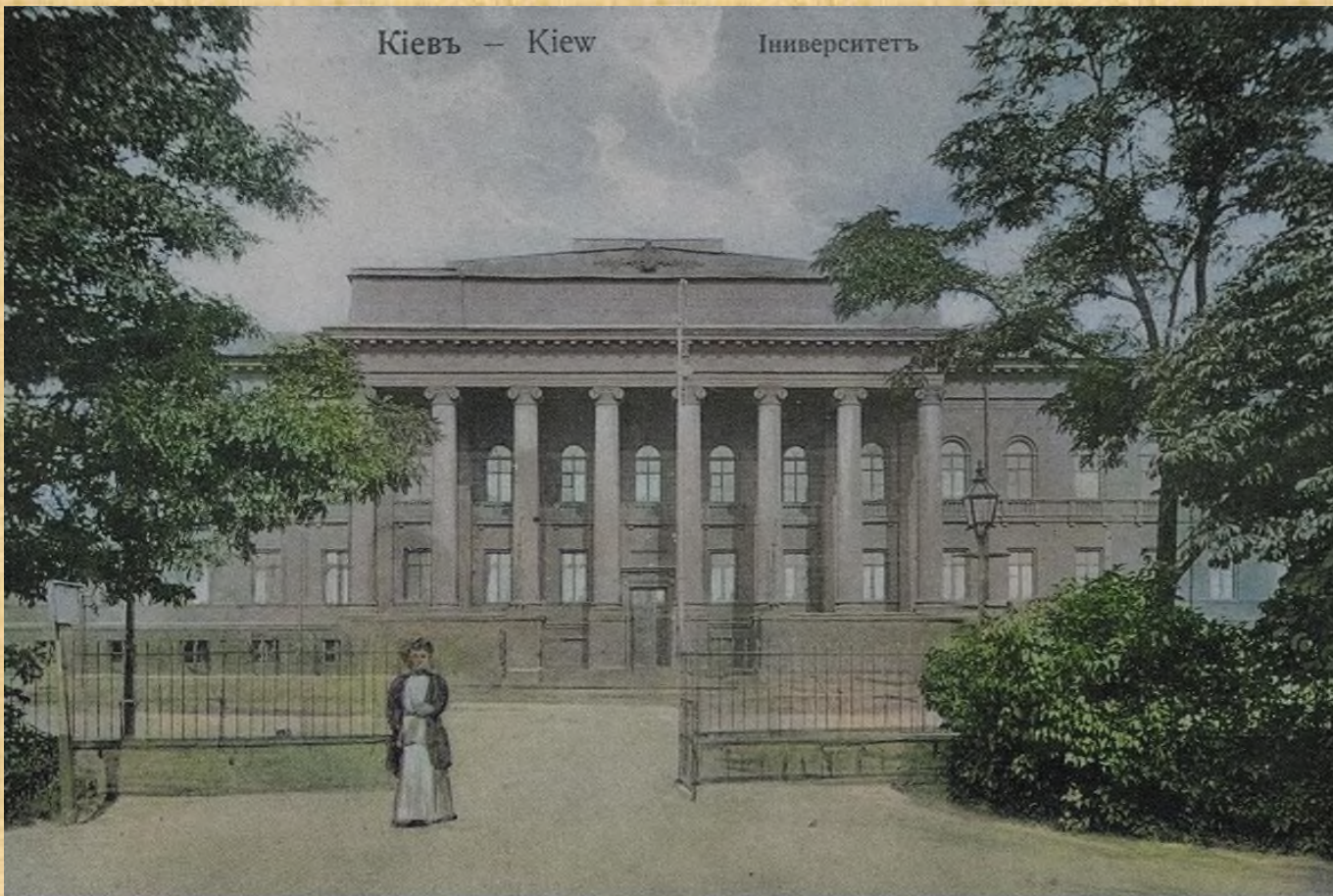

**Педагогіка в
кар'єрі
науковця:
факти з
життєпису
Івана Каманіна**

“Рідко яке наукове починання в Києві обходилося без діяльної участі Івана Михайловича. Археологічний з'їзд, організація вивчення краю і наукові екскурсії, створення нового товариства чи наукової установи – все [вабило] Івана Михайловича, всюди можна було бачити характерну фігуру історика, чути його доповіді і влучні зауваження”

(В. Базилевич)

Іван Михайлович Каманін (1850-1921) – історик, архівіст, археограф, палеограф. Учасник наукових товариств та громадських організацій, що ставили собі за мету розробку методики наукових досліджень та збереження пам'яток історії та культури: Історичного товариства Нестора-Літописця, Київського відділу Російського Імператорського Воєнно-історичного товариства, Київського товариства старожитностей та мистецтв, Київського товариства охорони пам'яток старовини і мистецтва та декількох комісій УАН.

Для багатьох своїх сучасників Іван Каманін був «душею» Київського центрального архіву давніх актів (один із відділів ЦДІАК України).

У цій установі він пропрацював 45 років, пройшовши шлях від співробітника до директора (архіваріуса).

Архівознавчі студії визначили тематику його наукових праць.

**Архівна справа – улюблена праця дослідника.
Для всіх відвідувачів архіву він був радником,
співбесідником, наставником.**

Главный залъ библиотеки Университета Св. Владимира.

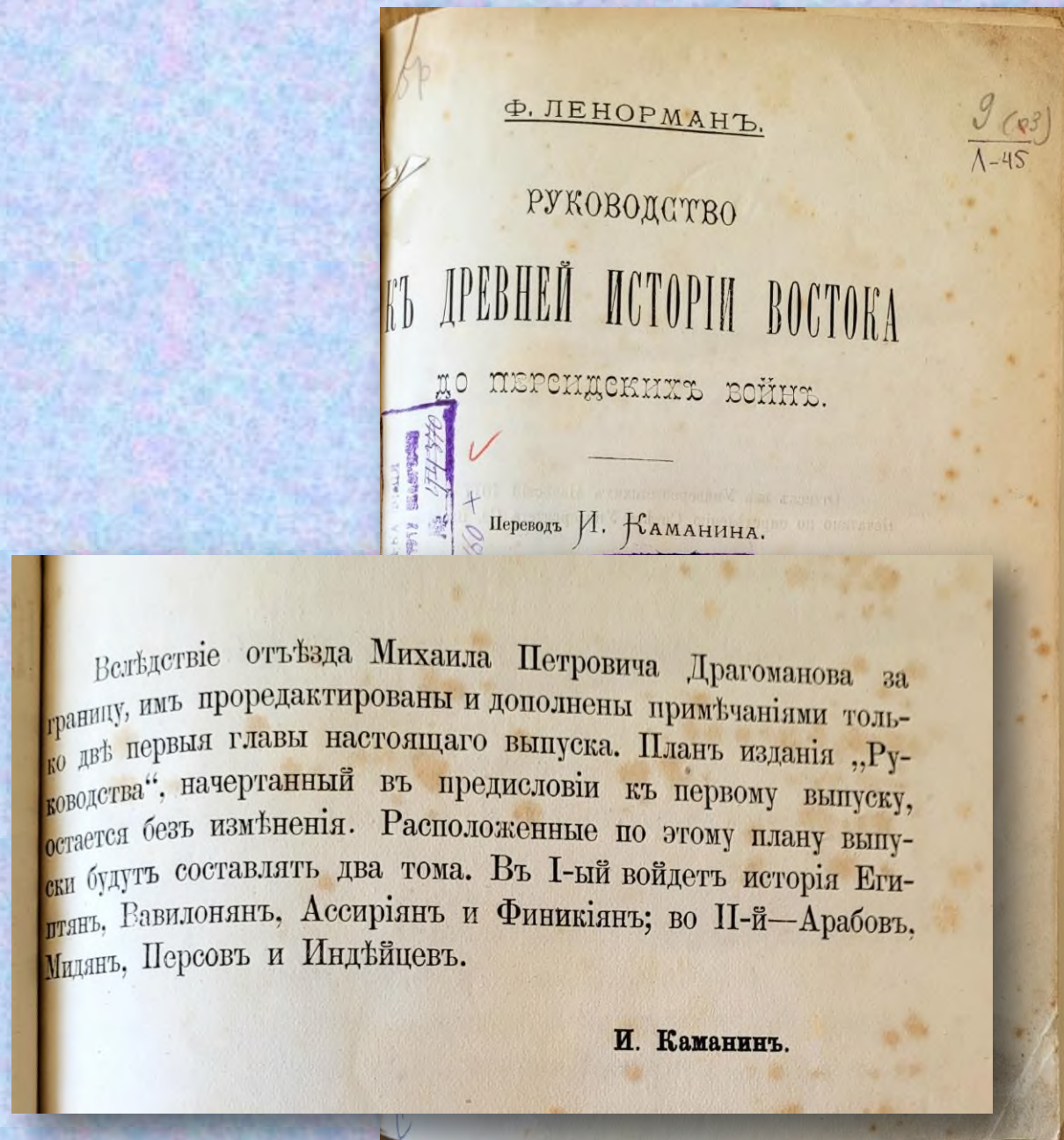

**Іван Каманін – талановитий учень
Володимира Антоновича, який безпосередньо
вплинув на формування його наукового
світогляду та заохотив до дослідження
архівних джерел в КЦАДА.**

**Під його керівництвом Іван Михайлович
захопився архівістикою, вивчав літописи,
написав перше наукове дослідження, за захист
якого у 1872 р. йому було присуджено ступінь
кандидата історичних наук.**

**За прикладом свого учителя планував стати
викладачем університету і продовжувати
архівні та наукові студії.**

**Однак стати педагогом йому не судилося.
В останні роки навчання в університеті
дослідник перехворів на тиф, наслідком чого
стала прогресуюча глухота, тому
пріоритетом для нього стала наукова робота.**

*Одна з перших праць І. Каманіна – переклад з французької мови книги Ф. Ленормана. 1877 р.
(з фондової колекції ДНПБ України імені В. О. Сухомлинського)*

На початку 1880-х років розпочалася активна наукова діяльність І. Каманіна.

Основні напрямки наукових студій:

- ✓ **Архівознавство (організація архівної справи, упорядкування описів актових книг, історія КЦАДА, створення архівів)**
- ✓ **Археографія (публікація джерел і документів)**
- ✓ **Історія (історія козацтва, м. Києва, церкви, постаті гетьманів України, історичні пам'ятки столиці тощо)**
- ✓ **Палеографія (розвиток українського письма, експертиза, палеографічний аналіз документів)**
- ✓ **Археологія (дослідження церков, Звіринецьких печер)**

Він активно працював в архіві, писав і друкував наукові статті та рецензії в “Київській старині”, “Університетських вістях”, “Читаннях в історичному товаристві Нестора-літописця”, “Записках Наукового Товариства ім. Т. Г. Шевченка” та інших.

**Багатогранна наукова спадщина І. Каманіна – понад 250 праць.
Вони зберігаються у фондах наукових установ України, зокрема є частиною фондозбірні Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В.О. Сухомлинського.**

У роки Української революції авторитетний та досвідчений науковець звертається до педагогіки, адже вважав особливо важливим питанням – підготовку кваліфікованих наукових кадрів.

У 1917 році його запросили до педагогічного колективу новоствореного Київського археологічного інституту.

Івану Каманіну запропонували посаду викладача навчальної дисципліни «Архівознавство». Його мрією було створення фахового навчального закладу для підготовки професійних архівістів:

“...йому хотілося бачити особливий Архівний Інститут – розсадник людей, досвідчених в архівній справі і беззавітно відданих їй”.

Протокол
першого організаційного засідання членів учредителей
Київского Археологического Института, 27 октября 1917 г.

Присутствовали: епископ Василий, академик В.С.Иконников, профессор: о.І.Н.Корольковъ, М.В.Довнаръ Запольскій, Н.Н.Пальмовъ, приватъ-доценти: В.А.Розовъ, В.А.Курцъ, Н.Д.Полонская и Л.П.Добровольскій.

Председателемъ засідання обранъ епископъ Василій, секретаремъ проф. М.В.Довнаръ-Запольскій.

Было доложено полученное проф. Довнаръ Запольскимъ разрѣшеніе Министерства Народнаго Просвѣщенія открыть въ Киевѣ Археологическій Институтъ по образцу однородныхъ высшихъ специальныхъ учебныхъ заведеній въ гг. Москвѣ и Петроградѣ, на точномъ основаніи закона/Собр.Зак. ст 2006/ о "частныхъ учебныхъ заведеніяхъ, классахъ и курсахъ въ домѣ Народнаго Просвѣщенія" / 30 авг 1917 г, № 8155/. Разрѣшеніе это послѣдовало въ отвѣтъ на прошеніе, поданное въ Министерство въ апрѣлѣ 1917 года, группой ученыхъ: епископомъ Васи́ліемъ, академикомъ В.С.Иконниковымъ, архимандритомъ, намісникомъ Лавр. Амвросіемъ, С.С.Могилевцевымъ, профессорами: М.В.Довнаръ Запольскимъ, В.З.Завитневичемъ, о.І.Н.Корольковимъ, Г.Г.Павлуцкимъ, Н.Н.Пальмовымъ, о.В.Д.Прилуцкимъ, приватъ-доцентами: В.Г.Курцемъ, Г.А.Максимовичемъ, Н.Д.Полонской, В.А.Розовымъ, П.П.Смирновымъ; магистрантомъ русской исторіи Н.П.Василена и преподавателемъ Реального училища Л.П.Добровольскимъ. Постановлено: открыть Археологическій Институтъ и начать чтеніе лекцій съ сентября 1918 года; въ настоящемъ засіданіи избрать директора, секретаря Совѣта и казначея. Закрѣпкой баллотировкой были единогласно избраны: директоромъ Института: профессоръ М.В.Довнаръ Запольскій, секретаремъ Совѣта

Філа.В. Довнаръ-Запольскій /Исторія экономического быта Россіи и Биржевыя древности Восточной Россіи/, О.М.Левицкій /Чтеніе памятниковъ западно-русскихъ/, И.И.Каманнинъ /Архивовѣдѣніе/, Н.Д.Полонская /Первобытная археологія/, Талько-Гринцевичъ /Доисторическая антропология/, Л.П.Добровольскій /Топографія древне- русскихъ городовъ/, В.С.Ивановскій /Исторія археологическихъ открытій/, Г.Г.Павлуцкій /Античное искусство на югѣ Россіи и /Исторія украинского искусства./, Н.Н.Пальмовъ и о. В.Д.Прилуцкій /Церковная археологія/, епископъ Мессеропъ /Искусство средней Азии и Кавказа/, Н.Д.Зумеръ /Художественные памятники Киева/, Г.А.Колодѣй /Нумизматика/, П.А.Тутковский /Геологія/, Г.А.Максимовичъ /Сословныя и общественныя отношенія на Украинѣ/, А.А.Глаголевъ /Древности Палестины/. В.З.Завитневичъ/ предоставлено избрать предметъ по его усмотрѣнію/.

Председатель *Религоръ Андрей Епифанъ Василь*

Члены: *Академикъ В. Иконниковъ*
Профессоръ Г. Курцъ
М.В.Довнаръ
З. Завитневичъ
В. Курцъ

Н.Павлуцкій
И.И.Каманнинъ

Протокол першого організаційного засідання членів-засновників Київського археологічного інституту. 27 жовтня 1917 р. Машинопис. Оригінал. Фрагмент.

Державний архів Київської області Ф. Р-1187, Оп.1, Спр. 1, Арк. 2, 4.

Список преподавателей Киевского Археологического Института

Григорьев В.А.	Архивы Петербурга и Москвы	1
Гершнер С.А.	История алфавитов	1
"	Тибет как исторический источник	1
Васильченко И.П.	Юридические древности Украины	2
Гиляров С.А.	Античное искусство в памятниках Черноморского побережья	2
Глоба К.В.	История орнамента	1
Голландский Н.И.	Специальный курс по истории архитектуры	2
Довнар-Запольский М.В.	История торговли и промышленности древней Руси	2
"	Русские юридические древности	2
Елагин А.К.	Юридическая символика	1
Завицкий В.З.	Главные моменты Русской истории	2
Зуммер В.М.	История русской иконописи	2
Каманин И.М.	Общее архивоведение	2
"	Украинская палеография	1
Крест В.А.	Тибетоведение	1
Кульженко В.С.	Графическое искусство	1
Курц Б.Г.	Историческая география	2
Лукомский Г.К.	Архитектура Высокого Возрождения	1
"	Музееведение	1
Макаренко Н.Е.	Древнейшие эпохи переселения народов	1
Максимович Я.А.	История Гетманщины	1
Маслов С.И.	Славяно-Русская Палеография	2
Моззалаевский В.В.	Полесье и Украинская Палеонтология	1
"	Архивы Украины	1
Павлуцкий Г.Г.	Античное Искусство	4
"	Украинское искусство	2
Полонская Н.Д.	Первобытная археология	2
"	Рытвенная археология	2
"	История русской и украинского быта	1
Прилуцкий В.Д.	Христианская археология	2
Романовский В.А.	История Украины в 1871 г.	2
Смирнов В.П.	Геология и Палеонтология	2
Смирнов Н.П.	Источники русск. юридическ. древностей	2
Улашин Г.И.	Латинско-польская Палеография и этног. памятников	2

Педагогічна діяльність Івана Каманіна у Київському археологічному інституті (КАІ)

У 1917-1920 рр. учений працює зі студентами І курсу археологічного та археографічного відділень. Він викладає навчальні дисципліни «Українська палеографія» та «Загальне архівознавство», керує навчальною практикою. Також входить до складу наукової та вченої рад КАІ.

Распределение лекций в 1919—20 году.

На первом курсе предметы обязательные для слушателей всех трех отделений:

- 1) История Украины, В. А. Романовский 2 ч.
- 2) История гетманщины, проф. Г. А. Максимович 1 "
- 3) История украинского искусства, проф. Г. Г. Павлуцкий . 2 "
- 4) Историческая география, проф. Б. Г. Курц 2 "
- 5) История торговли и промышленности, проф. М. В. Довнар-Запольский 2 "
- 6) История внешнего быта прив. доц. Н. Д. Полонская . 1 "
- 7) Нумизматика, общий курс, В. А. Шугаевский 1 "
- 8) Художественные памятники Киева, В. М. Зуммер 1 "
- 9) Графическое искусство, В. С. Кульженко 1 "
- 10) Греческая эпиграфика, проф. А. И. Совин 1 "

Предметы, обязательные для слушателей Археологического отделения:

- 11) Первобытная археология, прив. доц. Н. Д. Полонская . 2 ч.
- 12) Геология и палеонтология, В. П. Смирнов 2 "
- 13) Славяно-русская палеография, проф. С. И. Маслов . 2 "
- 14) Античное искусство в памятниках Черноморского побережья, С. А. Гиляров 2 "
- 15) Древне-христианское искусство, проф. о. В. Д. Прилуцкий . 2 "
- 16) Древнейшие формы религиозного быта украинского народа (языческая и христианская эпохи) проф. В. З. Завитневич . 2 "

Предметы, обязательные для слушателей Археографического отделения:

- 11) Архивоведение, общий курс, И. М. Каманин 2 ч.
- 12) Государственное право древне-русских земель (1-ое полугодие) и Госуд. право Моск. царства (во 2-ое пол.), проф. М. В. Довнар-Запольский 2 "
- 13) Древнейшие юридические памятники Руси (в 1-ое полугодие) и Юридич. пам. Новгорода и Москвы, во 2-ое полугодие, проф. П. П. Смирнов 2 "
- 14) Памятники экономические, Н. Ф. Яницкий 1 "
- 15) Юридическая символика, А. К. Елагич 2 "
- 16) Русские Архивы, В. М. Васильевич 1 "
- 17) Украинская палеография, И. М. Каманин 1 "
- 18) Письменные памятники Украины, проф. Б. Г. Курц . 2 "

Предметы обязательные для слушателей отделения истории искусств:

- 11) Античное искусство, проф. Г. Г. Павлуцкий 4 ч.
- 12) Античное искусство в памятниках Черноморского побережья, С. А. Гиляров 2 "
- 13) Древне-христианское искусство, проф. о. В. Д. Прилуцкий . 2 "
- 14) Древности времени переселения народов, Н. Макаренко . 1 "
- 15) История русской и украинской иконописи, В. М. Зуммер . 2 "
- 16) Первобытная археология, прив. доц. Н. Д. Полонская . 2 "
- 17) Древнейшие формы религиозного быта украинского народа, проф. В. З. Завитневич 2 "

МИНИСТЕРСТВО
НАРОДНАГО ПРОСВѢЩЕНІЯ

РЕКТОРЪ
Университета Св. Владиміра.

Въ Совѣтъ Кіевскаго Археологи-
ческаго Института.

5 февраля 1919 г.

№ 343.

г. Кіевъ

На № 3.

Правленіе Университета Св. Владиміра въ за-
сѣданіи своемъ 1 текущаго февраля разрѣшило
И.М. Каманину чтеніе лекцій по архивовѣденію
и палеографіи въ помѣщеніи Центрального архива,
а также посѣщеніе того-же архива слушателями
Археологическаго Института въ утренніе часы
для практическихъ занятій по тѣмъ-же предме-
тамъ подъ руководствомъ г. Каманина.

Ректоръ *И. М. Каманин*

Секретарь Правленія *М. М. Митрофанов*

Лист ректора Университету Святого Володимира
до Ради КАІ про надання І. М. Каманіну
дозволу проводити лекції і практичні заняття
з археографії та палеографії для слухачів
І курсу інституту в приміщенні Київського
центрального архіву. 5 лютого 1919 р.
Машинопис.

Державний архів Київської області Ф. Р-1187.
Оп. 1. Спр. 2. Арк. 4.

У 1919 р. Іван Каманін проводив
лекції та практичні заняття для
своїх студентів та студенток у
приміщенні Київського архіву,
свідченням чого є наведений
документ

У КАІ учений працював до літа
1920 р.

СМЕТА КИЕВСЬКОГО АРХЕОЛОГІЧЕСЬКОГО ІНСТИТУТА.

6.ст.І. Лист "А" Весенний семестр 1919 года /с февраля по июнь включительно/.

Фамилия	В каких В.Учебн. Заведен. читает	Сколько часов в неделю	В каком Учреждении получает основную оклад	Дублирует ли курс читаемый в Археол. Институте	Должность по Археол. Лог. Инст.	Курс обязат. по реком. или допущ. Археол. Инстит.	Вознаграждение в семестр по Археол. Инстит.
Базилевич В.М.	Археол. Инст.	1	Киевск. Унив. /ассист./	нет	нест. преп.	обяз.	2000.-
Берлинер Е.А.	Нар.Унив. Арх.Инст.	1	Нар.Унив.	да	нест. преп.	допущ.	500.-
Гиляров С.А.	Арх.Инст.	1	Киевск. Унив. /ассист./	нет	нест. преп.	обяз.	2000.-
Глоба Н.В.	Арх.Инст.	2	Арх.Инст.	нет	шт. преп.	обяз.	4000.-
Довнар-Запольский М.В.	Киев.Унив. В.Ж.К. Нар.Унив. Арх.Инст.	6 8 3 3	Киев.Унив.	нет	нест. проф.	обяз.	4000.-
Елачич А.К.	В.Веч.Ж.К. Нар.Унив. Арх.Инст. Юрид.Инст.	3 3 3 1	В.Веч.Ж.К.	нет	нест. преп.	обяз.	4000.-
Вумер В.М.	Нар.Унив. В.Веч.Ж.К. Арх.Инст.	3 2 2	Нар.Унив.	нет	нест. преп.	обяз.	4000.-
Каманин И.М.	Археолог. Институт	4	Арх.Инст.	нет	шт. преп.	обяз.	8000.-
Кульженко В.С.	Арх.Инст.	2	Арх.Инст.	нет	шт. преп.	обяз.	4000.-
Курц В.Г.	Киев.Унив. Арх.Инст.	6 2	Киев.Унив.	нет	нест. проф.	обяз.	4000.-
Лукомский Г.К.	Арх.Инст.	2	Арх.Инст.	нет	шт. преп.	обяз.	4000.-
Макошицкий Р.А.	Киев.Унив. Арх.Инст.	4 1	Киев.Унив.	нет	нест. проф.	обяз.	2000.-
Маслов С.И.	Киев.Унив. В.Ж.К. Арх.Инст.	4 4 2	Киев.Унив.	нет	нест. проф.	обяз.	4000.-
Полонская Н.Д.	Киев.Унив. Геогр.Инст. Арх.Инст.	4 2 2	Киев.Унив.	нет	нест. проф.	обяз.	4000.-
Романовская В.А.	В.Веч.Ж.К. Арх.Инст.	2 2	В.Веч.Ж.К.	да	нест. преп.	обяз.	2000.-
Смирнов В.П.	Киев.Унив. Комм.Инст. Фреб.Инст. Арх.Инст.	6 15 3 2	Киев.Унив.	нет	нест. преп.	обяз.	4000.-
Ташин Г.И.	Польск.Унив. Арх.Инст.	10 2	Польск.Унив.	нет	нест. преп.	обяз.	4000.-
Тимчик Н.Ф.	В.Веч.Ж.К. Арх.Инст.	2 2	В.Веч.Ж.К.	нет	нест. преп.	обяз.	4000.-

Кошторис КАІ за весняний семестр (лютий-червень 1919 р.).
Восьмий у списку І. М. Каманін
Державний архів Київської області Ф. Р-1187, Оп.1, Спр. 9, Арк.22.

Відомості про роботу та оплату праці викладачів КАІ. 1919 р.

Відомість виплати заробітної плати професорам та викладачам Київського археологічного інституту за серпень 1919 р. Під № 12 у відомості — прізвище І.М. Каманіна

Державний архів Київської області Ф. Р-1187, Оп.1, Спр.8, Арк. 93в-10.

№	Фамилия и имя.	Время поступления.	Год службы.	Жалование.		Нъ удерманію.		Нъ уплатъ.
				Окладъ.	Примг.	Аванс.		
				Руб. К.	Руб. К.	Руб. К.	Руб. К.	Руб. К.
	Профессора І катег.							
1	Довнар-Запольский							2000
2	Макошицкий Г.А.							2000
3	Прилуцкий В.Д.							800
	Профессора 3 катег.							
	/доценти Университ./							
4	Курц В.Е.							246 68
5	Маслов С.И.							246 68
6	Смирнов П.П.							246 68
	Приват-доценти							
	/обязатель. курсы/							
7	Корд В.А.							116 68
8	Полонская Н.Д.							116 68
	Преподаватели							
	/обязатель. курсы/							
9	Базилевич В.М.							246 68
10	Гиляров С.А.							246 68
11	Глоба Н.Н.							246 68
12	Каманин И.М.							220 00
13	Кульженко В.С.							246 68
14	Голландский П.И. (Шульц)							246 68
15	Лукомский Г.И.							1040
16	Макаренко Н.Е.							246 68
17	Модзелевский В.Н.							693 32
18	Романовский В.А.							246 68
19	Улашин Е.И.							693 32
20	Шугаевский В.А.							693 32
21	Шербаковский Л.Н.							246 68
22	Яницкий Н.Ф.							246 68
	Транспорт							9741 89

Праці Івана Каманіна – частина фондозбірні ДНПБ України імені В. О. Сухомлинського

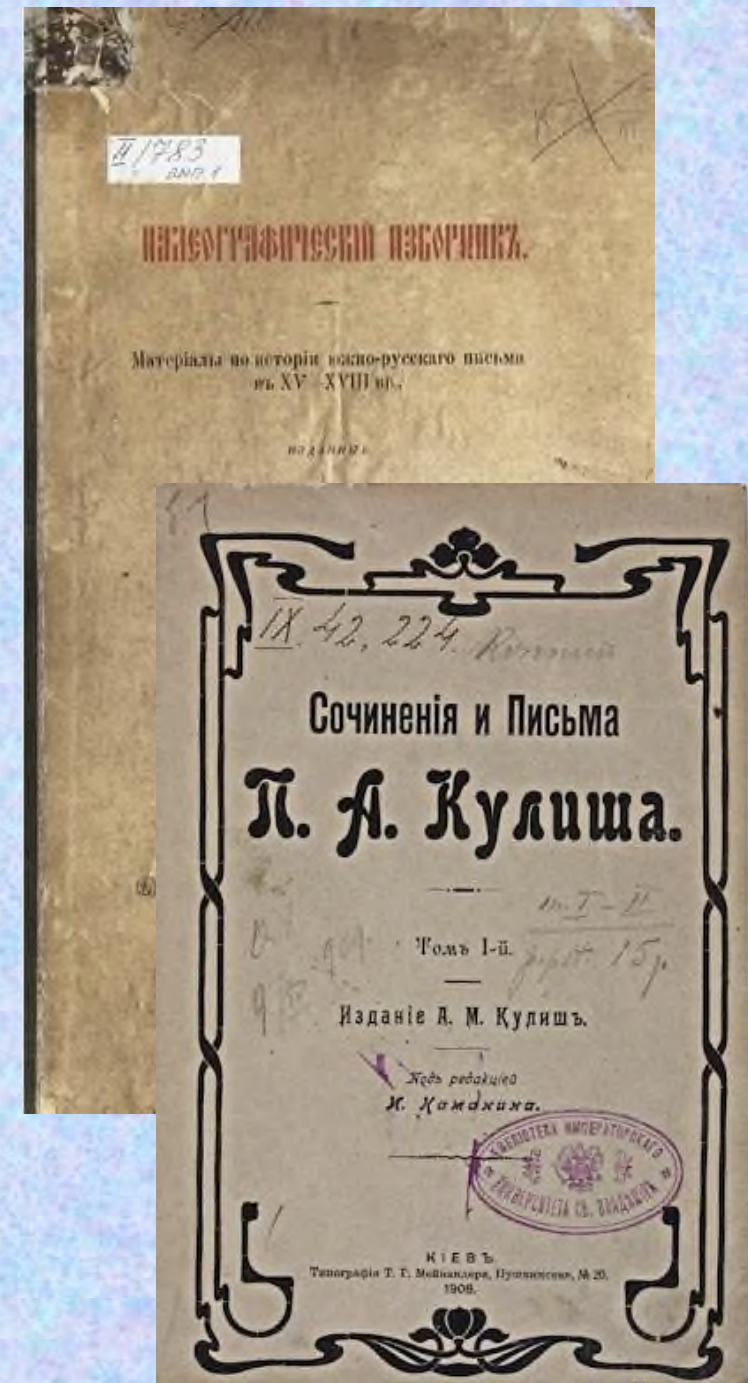
Більшість праць Івана Каманіна, які зберігаються у фондах бібліотеки, належали Володимиру Івановичу Щербині.

Праця І. М. Каманіна з історії освіти з дарчим написом В. І. Щербині. 1895 р.

Праці Івана Каманіна – частина фондозбірні ДНПБ України імені В. О. Сухомлинського

- ❖ «Описи актових книг Київського центрального архіву» (8 книг)
- ❖ «Богдан Хмельницький, гетьман (короткий нарис його діяльності)» (1888 р.)
- ❖ «Ще про древність Братства та школи в Києві» (1895 р.)
- ❖ «Декілька слів щодо Архівного інвентаря професра Д. І. Самоквасова» (1898 р.)
- ❖ «Каталог виставки XI-го Археологічного З'їзду в Києві» (1899 р.)
- ❖ «Палеографічний ізборник: матеріали з історії південно-руського письма у XV-XVIII століттях» (1899 р.)
- ❖ «Короткий перелік рукописів і стародруків на виставці XI-го Археологічного З'їзду в Києві» (1899 р.)
- ❖ «Найважливіші праці М.П. Дашкевича з південно-руської історії» (1900 р.)
- ❖ «Доля грамоти кн. Романа Галицького» (1902 р.)
- ❖ «Твори і листи П. О. Куліша» (за редакцією І. М. Каманіна) 1908-1911 рр.

Праці Івана Каманіна – частина фондозбірні ДНПБ України імені В. О. Сухомлинського

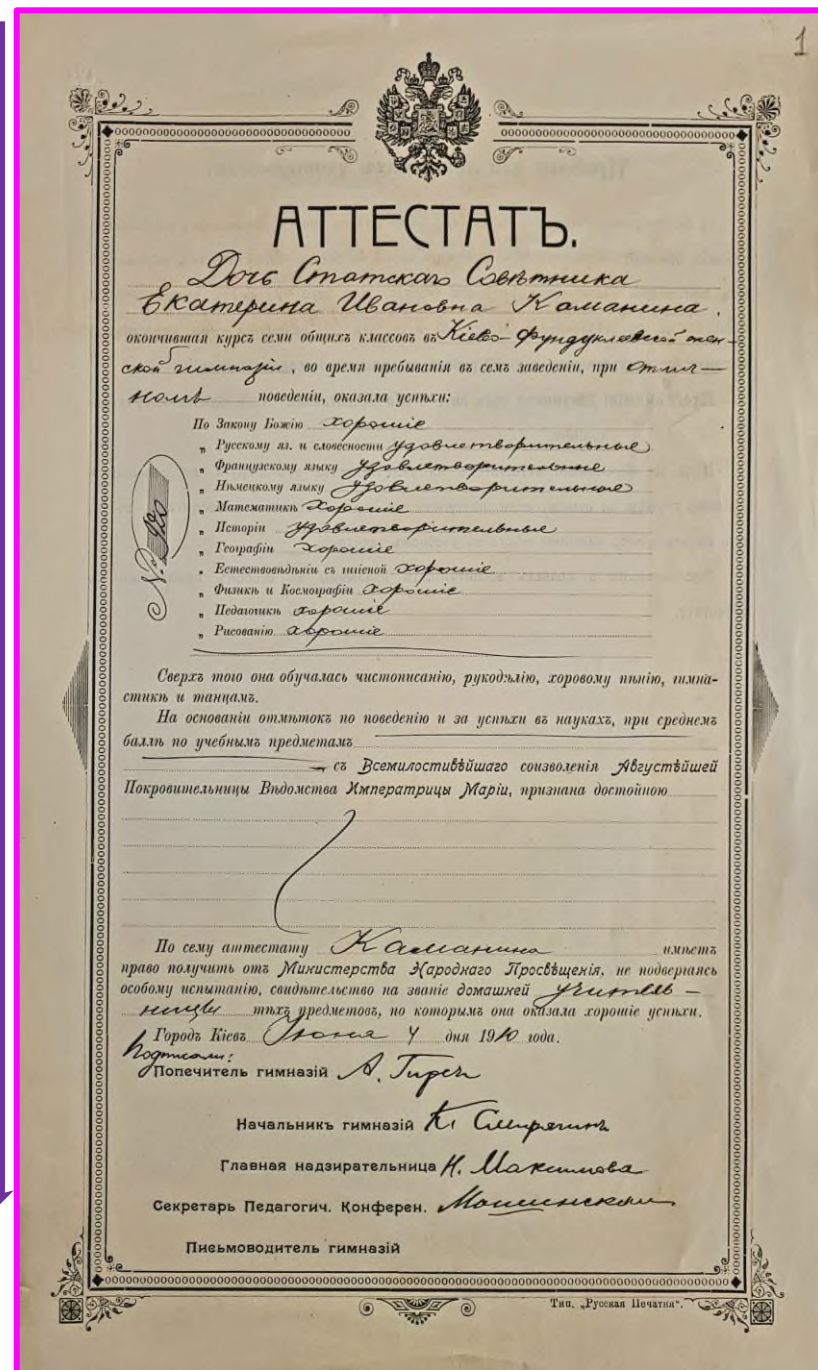
- ❖ «Нарис гетьманства Петра Сагайдачного» (1901 р.)
- ❖ «Євреї в Лівобережній Україні у XVIII ст.» (1901 р.)
- ❖ «Наукові та літературні твори М. В. Гоголя з історії Малоросії» (1902 р.)
- ❖ «Таємний хрест в с. Молчанах» (1901 р.)
- ❖ «Результати археологічної екскурсії до Таращанського та Чигиринського повітів улітку 1901 р.» (1902 р.)
- ❖ «Невідкладна потреба» (1903 р.)
- ❖ «Про експертизу давніх підроблених документів» (1900 р.)
- ❖ «Епізоди та діячі епохи Богдана Хмельницького» (1905 р.)
- ❖ «З минулого Південно-Західного краю (статті та матеріали). Випуск 2» (1913 р.)
- ❖ «Звіринецькі печери в Києві (їх древність і святість)» (1914 р.)

Педагогічний фах обрала наймолодша донька науковця – Катерина Іванівна Каманіна

Вона навчалася у Фундуклеївській гімназії, після закінченні якої отримала звання домашньої учительки з правом викладати загальноосвітні предмети. До 1913 р. жінка давала приватні уроки, згодом працювала в дитячому садку, відвідувала курси іноземних мов. У 1914-1920 рр. К. Каманіна працювала у приватних гімназіях м. Києва на посаді вихователя підготовчого і молодших класів. У 1917–1918 рр. закінчила курси крою, шиття та чоботарства, а згодом поєднувала новий фах із викладацькою діяльністю.

Після смерті батька, з 1921 р., К. Каманіна працювала у школах м. Києва учителем трудового навчання, а також заміняла викладачів географії, історії та математики. У молодших класах викладала географію та іноземні мови. Упродовж 1924-1926 рр. працювала у Санаторно-педагогічному інституті, викладала на курсах підвищення кваліфікації учителів трудового навчання та дошкільного виховання. У 1928-1930 рр. працювала у дитячому будинку для особливих дітей № 11 м. Києва інструктором ручної праці. У цей період долучилася до організації курсів крою та шиття й інших ремесел для безробітних учителів трудового навчання. До 1931 р. була членом Співки працівників освіти. У 1930-х рр. працювала на фабриці «Київ-Одяг», доглядала хворих маму і сестру. Останні відомості про К. Каманіну датовані 1969 роком.

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ

**Старший науковий співробітник
Київського науково-методичного центру
по охороні, реставрації та використанню пам'яток
історії, культури і заповідних територій
кандидат історичних наук
Надія Якобчук**